

جمهوری اسلامی ایران

وزارت امور اقتصادی و دارایی

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل

استان اردبیل در یک نگاه

تهیه شده در:

معاونت اقتصادی

گروه سرمایه گذاری

1402

شناخت استان

استان اردبیل با ۱۸ هزار کیلو متر مربع مساحت در شمالغرب ایران ، از شمال با جمهوری آذربایجان ، از شرق با استان گیلان، از غرب با استان آذربایجان شرقی و از جنوب با استان زنجان همجوار است .

بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت استان اردبیل یک میلیون و دویست و هفتاد هزار نفر است که یک و شش دهم جمعیت کل کشور را تشکیل می دهد .

بر اساس آمار سال ۱۴۰۱ ، نرخ مشارکت اقتصادی 46 درصد و نرخ بیکاری 9.8 می باشد این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۱۲ شهرستان، ۲۶ شهر و ۲۹ بخش است. مراکز شهرستانها عبارت است از اردبیل، بیله سوار، اصلاندوز، پارس‌آباد، خلخال، گرمی، مشگین شهر، کوثر، انگوت، نمین، نیر و سرعین.

استان اردبیل دارای ۵۲ سد، ۶ نیروگاه ، دو فرودگاه ، یک پایانه مرزی، یک منطقه ویژه اقتصادی و یک منطقه آزاد تجاری در شرف راه اندازی است که توسعه منطقه تحت پوشش آن از اولویت مسوولان قرار گرفته است .

راه آهن اردبیل به میانه بزرگ ترین پروژه ریلی و بعنوان یکی از زیر ساخت های توسعه استان، به طول ۱۷۵ کیلو متر، شامل ۱۲ قطعه اجرایی است که با مشارکت ۱۱ شرکت پیمانکاری در حال اجرا می باشد. این طرح با پیگیری مقامات و مسئولان استانی در سالهای اخیر، منجر به تخصیص اعتبار مناسب از محل فاینانس داخلی شده که امید است در صورت تامین اعتبارات مورد نیاز ، این پروژه امسال به بهره برداری برسد.

مطالعات راه آهن اردبیل پارس آباد و اتصال آن به جمهوری آذربایجان و احداث بارانداز ریلی تازه کند پارس آباد نیز نهایی شده و بزودی عملیات اجرایی آن آغاز خواهد شد که نیازمند حمایت دولت محترم می باشد.

فاصله مرکز استان تا پایانه مرزی بیله سوار در شمال استان ۱۷۶ کیلو متر و تا پایانه آستارا در استان گیلان ۷۵ کیلو متر است ، به همین دلیل می تواند کانون توجه صادر کنندگان و وارد کنندگان انواع کالا و محصولات باشد.

منطقه ویژه اقتصادی نمین در مجاورت شهرک صنعتی شماره ۲ و فرودگاه اردبیل ، به مساحت ۲۰۵۵ هکتار می باشد که فاز اول آن به مساحت ۹۰۰ هکتار در حال تکمیل است، کارخانه کریستال و تولید ظروف شیشه ای در این منطقه در حال راه اندازی و اجرا می باشد. تا کنون برای اجرای این طرح بزرگ حدود ۲۰۰۰ میلیارد ریال تسهیلات بانکی پرداخت شده است و نیازمند توجه ویژه برای راه اندازی کامل این مجموعه می باشد .

ظرفیت ها و توانمندی های استان در بخش صنعت و معدن

در حال حاضر بنگاههای تولیدی استانی در قالب ۱۱۵۳ فقره پروانه بهره برداری با حجم سرمایه گذاری ۷۵ هزار میلیارد تومان و اشتغال زایی ۲۶ هزار نفر در گروه های مختلف فعالیت می کنند. از جمله گروه های صنعتی که در طول چند سال اخیر سرمایه گذاری های آنها در استان انجام گرفته و درصد قابل ملاحظه ای از نیاز کشور به زنجیره تولید مصنوعات چوبی، ماشین آلات صنعتی و شیر آلات بهداشتی و صنعتی ، انواع پارچه ، آب های معدنی، باتری خودرو و کامیون و کامیونت، لوازم برقی و قطعات خودرو ، لاستیک خودرو های سبک و سنگین ، شمش فولادی ، توپ ورزشی و دیگر تولیدات مهم را تامین می کند، به طوری که با راه اندازی ۵ واحد بزرگ در شهرستان گرمی این منطقه به قطب تولید شیر آلات بهداشتی در کشور تبدیل شده است .

پیش بینی می گردد تا پایان سال ۱۴۰۲، تعداد ۵۰ طرح بزرگ صنعتی مهم و پیشران در زمینه های تولید انواع مواد دارویی، اوراق فشرده چوبی، ام دی اف ، متانول و محصولات جنبی ، تولید کاغذ از سنگ آهک، انواع شمس و مقاطع فولادی، ظروف کریستال و دیگر صنایع مرتبط، با سرمایه گذاری ۱۹ هزار میلیارد تومان و اشتغال ۱۲ هزار نفر در طول سال جاری و نهایتاً تا پایان سال ۱۴۰۳ در صورت حمایت دولت محترم به بهره برداری خواهد رسید .

وجود ۲۰ شهرک و ناحیه صنعتی دولتی و ۶ شهرک غیر دولتی در جای جای استان که دارای امکانات زیر ساختی از قبیل شبکه های آب، برق، گاز ، تلفن، اینترنت و تصفیه خانه هستند ، زمینه برای استقرار واحدهای صنعتی خارج از بوروکراسی اداری را فراهم کرده است ، واحدهای مستقر در این شهرک ها از معافیت مالیاتی ۵ الی ۱۳ ساله برخوردار خواهند بود .

امضای تفاهم و تمهید مقدمات دیپلماسی و فنی، و مکان یابی برای ایجاد شهرک صنعتی مرزی مشترک بین ایران و جمهوری آذربایجان در محدوده شهرستان پارس آباد، آماده سازی بلوک اختصاصی به مساحت یکصد هکتار برای سرمایه گذاری خارجی در شهرک صنعتی شماره ۲ اردبیل و تصویب منطقه آزاد تجاری و صنعتی در محدوده ۵ شهرستان مرزی استان می تواند زمینه را برای جذب سرمایه گذاران داخلی و خارجی فراهم کند.

در بخش معدن یکی از اقدامات مهم در استان، توجه به اکتشافات عمقی برای مواد معدنی فلزی می باشد که در همین راستا از سال ۱۳۹۲ پهنه های اکتشافی به شرکت های بزرگ سرمایه گذاری (توسعه و نوسازی معادن، میدکو و ...) واگذار و حاصل آن صدور پروانه اکتشاف برای محدوده های امید بخش می باشد که در مراحل اکتشاف نیمه تفضیلی و تفضیلی است. از جمله موارد دیگر می توان به کشف ۷۰ میلیون تن ذخیره کانسنگ مس، مولبدن و طلا در معدن صاحب دیوان مشگین شهر اشاره نمود که با سرمایه گذاری انجام شده (تاکنون) بالغ بر ۱۰۰۰ میلیارد تومان و اشتغالی ۱۴۵ نفر در مرحله پیش باطله برداری و احداث واحد کنسانتره مس می باشد که با راه اندازی آن، اشتغال به ۳۵۰ نفر و سرمایه گذاری انجام شده به ۴۰۰۰ میلیارد تومان خواهد رسید.

ظرفیت ها و توانمندی های استان در بخش گردشگری

استان اردبیل از نظر جاذبه های تاریخی، طبیعی و فرهنگی یکی از زیبا ترین مناطق کشور است و به لحاظ برخورداری از اقلیم مناسب به ویژه در فصول گرم سال به عنوان «بیلاق ایران زمین» شهرت یافته و ظرفیت های بسیار کم نظیر و بی نظیری در حوزه طبیعی، تاریخی و فرهنگی دارد که گردشگری را به یکی از مهمترین محورهای توسعه استان تبدیل کرده است. میراث جهانی مجموعه خانقاهی و آرامگاهی شیخ صفی الدین اردبیلی به عنوان یکی از ۲۶ اثر ثبت شده ایران در حافظه میراث جهانی یونسکو در استان اردبیل قرار دارد و به عنوان مهم ترین بنای تاریخی این استان شناخته می شود.

این استان ۲۵۰۰ اثر تاریخی شناسایی شده و ۱۱۵۰ اثر ثبت شده ملی دارد. استان اردبیل دارای ۱۵ موزه از جمله موزه های چینی خانه، باستان شناسی، مردم شناسی، صنایع دستی، شهدا، مفاخر

دینی، تاریخ طبیعی، تاریخ علوم و عمارت شهرداری در اردبیل و چند موزه نیز در شهرستان‌های مشگین‌شهر، گرمی، خلخال، نمین و نیر است.

افزون بر میراث جهانی مجموعه خانقاهی و آرامگاهی شیخ صفی‌الدین اردبیلی، آثار متعدد تاریخی دیگری از جمله دو پایگاه ملی شهر یئری در شهرستان مشگین‌شهر و کنزق در شهرستان سرعین، مجموعه بقعه شیخ جبرائیل کلخوران، بقعه شیخ حیدر مشگین‌شهر، مجموعه بازار تاریخی اردبیل، قلعه اولتان پارس‌آباد، کاروانسرای شاه عباسی نیر، خانه صارم السلطنه نمین، مساجد، قلعه‌ها، پل‌ها، خانه‌های تاریخی و کاروانسراها نشان دهنده اهمیت تاریخی این استان است.

توده کوهستانی سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع به عنوان سومین قله بلند ایران، منشاء چشمه‌های آب گرم و سرد معدنی است و دریاچه واقع در قله آن یکی از جاذبه‌های ویژه اردبیل است، شیروان دره‌سی نیز به عنوان یک ژئو پارک کم‌نظیر در استان اردبیل قرار دارد. این استان ۱۱۰ چشمه آب معدنی دارد که ۷۵ چشمه آن آب گرم و ۳۵ چشمه آن آب سرد است و به دلیل وجود همین چشمه‌های آب معدنی شعار «اردبیل، سرزمین چشمه‌های بهشتی» به عنوان یکی از اولین شعارهای گردشگری استان مورد توجه قرار گرفته است.

آب گرم قینرجه با دمای ۸۷ درجه سانتیگراد به عنوان داغ‌ترین آب گرم، آب گرم قوتورسویی با PH ۲/۷ به عنوان اسیدی‌ترین آب گرم معدنی و آب گرم گاومیش‌گلی با دبی ۶۵ لیتر در ثانیه به عنوان پر آب‌ترین چشمه آب گرم معدنی در استان اردبیل قرار دارد.

۲۴ مجتمع آب‌درمانی مدرن از جمله آب‌درمانی‌های ایرانیان، سبلان، رویال پارک، ارشاد (پهنلو)، شهر آفتاب، ژنرال، قهوه‌سویی، کوهستان خاتم، نه چشمه، دره‌لسویی، رویال پارک، بش باجیلار در شهرستان سرعین و آب‌درمانی‌های سردابه و قیه‌سویی در شهرستان اردبیل، قینرجه، شابیل، وله‌زیر، موئیل، شفای موئیل، آخارباخار دودو، نگین دودو، آیقار قینرجه، ملک‌سویی، یئل‌سویی، کسری در شهرستان مشگین‌شهر نمونه‌هایی از آب‌درمانی‌های مدرن استان اردبیل هستند. و آب‌گرم‌های گاومیش‌گولی، ساری‌سو، ویلادره در شهرستان سرعین و قینرجه در شهرستان نیرو گیوی (ایستی سو) در کوثر که نمونه‌هایی از آب‌گرم‌های سنتی هستند توسعه توریسم سلامت در استان را رونق می‌بخشند.

استان اردبیل دارای ۳۷ منطقه نمونه گردشگری، ۱۲ روستای هدف گردشگری و ۵۲ روستای دارای جاذبه گردشگری است.

تله کابین مجموعه گردشگری حیران - فندقلو در شهرستان نمین، پیست اسکی روی برف و تله سیژ منطقه نمونه گردشگری آوارس در شهرستان سرعین، مجموعه پل معلق مشگین شهر با ۳۶۵ متر طول و ۸۰ متر ارتفاع در منطقه نمونه گردشگری خیاو و مجموعه پل معلق شیشه‌ای هیر به همراه جاذبه‌های کم‌نظیری مثل دوچرخه هوایی از جاذبه‌های مهم استان اردبیل هستند. تنوع تولید محصولات صنایع دستی، استان اردبیل را در زمره استان‌های مهم و فعال تولیدکننده محصولات صنایع دستی کشور قرار می‌دهد. بیش از ۵۰ نوع محصول صنایع دستی در مناطق روستایی، عشایری و شهری استان اردبیل تولید می‌شود و دو شهر ملی صنایع دستی در استان اردبیل به ثبت رسیده است. عنبران به عنوان شهر ملی گلیم و اصلاندوز به عنوان شهر ملی ورنی از مراکز تولید محصولات صنایع دستی در اردبیل به شمار می‌روند. علاوه بر آن، جاجیم‌بافی، مسندبافی، قلم‌زنی، چرم‌دوزی، تراش سنگ‌های قیمتی، پیکر تراشی، احجام چوبی و ده‌ها عنوان دیگر از جمله مشاغلی هستند که صنعتگران صنایع دستی در استان اردبیل به آن‌ها مشغولند.

ساوالان بالی (عسل سبلان)، ایران آشی (آش دوغ) و قارا حالوا (حلوای سیاه) از سوغاتی‌ها و نمادهای استان اردبیل هستند و اغلب گردشگران در مسافرت به استان اردبیل از گوشت و لبنیات در کنار دیگر سوغاتی‌های استان خریداری می‌کنند.

استان اردبیل دارای ۷۵ هزار نفر جمعیت عشایری با ۴۳ طایفه است که از نظر جمعیت رتبه سوم کشوری را دارد و پتانسیل بزرگی برای توسعه گردشگری عشایری محسوب می‌شود؛ همچنین کشت و صنعت مغان در شهرستان پارس‌آباد با زمین‌های مکانیزه زراعی و باغی و دامپروری و صنایع تبدیلی عاملی برای توسعه توریسم کشاورزی در استان است.

این استان با بیش از ۲۰ هزار تخت در ۳۸۴ واحد اقامتی، از نظر تعداد تخت واحدهای اقامتی رسمی رتبه سوم را بین استان‌های کشور دارد و هتل‌ها، هتل‌آپارتمان‌ها و مهمانپذیرهای متعددی پذیرای گردشگران هستند، علاوه بر آن اقامتگاه‌های بوم‌گردی و خانه‌مسافر‌ها نیز در

این استان فعال هستند. استان اردبیل ۶۵ دفتر خدمات مسافرتی و ۳۱ واحد مرکز پذیرایی بین راهی دارد.

ظرفیت ها و توانمند های استان در بخش کشاورزی

استان اردبیل با داشتن ۷۸۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی، و تولید حدود ۴ میلیون تن انواع محصولات زراعی و باغی، بعنوان یکی از قطب های مهم کشاورزی کشور محسوب می شود، از مجموع این اراضی ۲۲۵ هزار هکتار مزارع آبی، ۴۰ هزار هکتار انواع باغ و ۵۱۵ هزار هکتار مزارع دیم است که از حیث سطح کاربری اراضی کشاورزی، این استان در کشور جایگاه اول را به خود اختصاص داده است.

استان اردبیل با تامین انواع بذور، از جمله ۸۰ درصد ذرت بذری، ۱۰۰ درصد سورگوم و سهم قابل توجهی از بذور چغندر قند، گندم، ۲ میلیون غده بذری سیب زمینی بعنوان یکی از قطب های تولید بذر محصولات کشاورزی کشور می باشد.

این استان با تولید حدود ۴ درصد تولیدات کشور در تولید بیش از ۱۲ محصول اساسی در سطح کشور، رتبه اول تا هفتم را بخود اختصاص داده است.

در حال حاضر در زمینه توسعه و به روز رسانی صنایع تبدیلی استان و همچنین ارتقای تکنولوژی و بهره وری در راستای ایجاد ارزش افزوده و توسعه صادرات و جلوگیری از خام فروشی، قدم های خوبی برداشته شده است، اگرچه با توجه به حجم تولید ۴ میلیون تنی و پیش بینی تولیدات ۶ میلیون تنی تا سال ۱۴۰۴، ظرفیت های بالقوه و مهمی برای سرمایه گذاری در زمینه صنایع تبدیلی و توسعه صادرات در استان اردبیل وجود دارد.

این استان با داشتن مرز مشترک با آذربایجان و دسترسی به گمرکات و آب های آزاد، به جمعیت ۶۰۰ میلیون نفری برای صادرات دسترسی دارد.

بطوری که میزان جذب و فرآوری مواد خام از ۲,۲ هزار تن در سال ۱۴۰۰ به ۲,۸ میلیون تن در سال جاری رسیده است و طرح های بسیار مهمی نظیر صنایع فرآوری محصول زیتون، گوجه فرنگی، بادام زمینی، بسته بندی، سردخانه و فرآوری میوه در سال گذشته با سرمایه گذاری

بخش خصوصی به بهره برداری رسیده است و طرح های مهم دیگری نیز بر اساس ظرفیت و نیازمندی های استان در حال احداث می باشد.

طرح انتقال آب اراضی پایاب شبکه های خداآفرین و احمد بیگلو بعنوان بزرگ ترین پروژه زیر ساختی آب و خاک شمال غرب کشور در استان ، با سطحی بالغ بر ۴۲ هزار هکتار در اراضی دیم در حال اجرا است که در حال حاضر ۱۲ هزار هکتار در شبکه های اصلی و فرعی آن ، با ارزش اعتباری ۸۰۰۰ میلیارد ریال و توان تولید بیش از ۲۵۰ هزار تن انواع محصولات کشاورزی با دیدگاه تامین امنیت غذایی و توسعه صادرات به بهره برداری رسیده و ۳۰ هزار هکتار آن با اعتبار ۲۰۰۰۰ میلیارد ریال و توان تولید ۷۸۰ هزار تن با پیشرفت فیزیکی ۹۶ درصدی در حال اجرا است.

طرح تولید انواع محصولات کشاورزی در فضای گلخانه ای ، از برنامه های دیگر بخش کشاورزی استان اردبیل است که عملیات احداث بزرگ ترین مجتمع گلخانه ای کشور در سطح ۱۶۰۰ هکتار آغاز شده است .

احداث و تکمیل زیر ساخت ها با سرعت در حال انجام است و ۴۵۰ هکتار آن با اتمام زیر ساخت به سرمایه گذاران واگذار گردیده که در حال احداث می باشد بطوریکه ۱۵۰ هکتار آن به بهره برداری رسیده و ۳۰۰ هکتار بر اساس برنامه زمانبندی در سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به بهره برداری خواهد رسید.